

بلوچی زبان ۽ نمبشتہ رہند

حامد علی بلوچ

Abstract:

Balochi is one of the oldest languages in the Iranian region, and spoken in Pakistan, Iran, Afghanistan, Turkmenistan and some other countries of the world but lacks a standard orthographic system. The Baloch linguists have the opinions that 95% is yet awaiting to be resolved. In this paper I will discuss the minute or minor issues converting to the Balochi orthographic system and suggest how to solve these issues.

گوئڈگری (Abstract):

گندگ ۽ بلوچی زبان سکس کوهن ۽ کلا نہیں زبان ایت بلئے بلوچی زبان ۽ نمبشتہ رہند انچو کوهن نہ انت چو کہ بلوچی زبان ۽ چند انت۔ بلوچی زبان ۽ نمبشتہ انگت نوک ردوم انت ۽ بازیں جیڑهانی آماج انت۔ بلوچی زبان ۽ بازیں لبزانت ۽ زبانزانتانی گوشگ انت کہ بلوچی زبان ۽ نمبشتہ رہند ۹۵% گیسق ۽ گیوار بوتگ، بلئے اے گپ گوں دلجمی ۽ گوشگ نہ بیت کہ اے گپ ۽ تها چنکس راست ۽ گواچنی است۔ من وتی اے نمبشتانک ۽ تها بلوچی زبان ۽ هما جیڑهانی بابت ۽ گپ کنناں کہ آتینگا گیسق ۽ گیوار نہ بوتگ انت ۽ انگت دلگوش دیگ لوٹنت۔

راجد پتر زانت ۽ زبانزانت اے گپ ۽ سراسدگ انت کہ بلوچی دو هزار ۽ پنج سد سال ۽ بگرداں چار هزار سال کوهنیں زبان ایت ۽ ہند یورپی زبانانی ایرانی ٹک ۽ تعلق داریت۔ بلوچی زبان ایران ۽ گوریچان روبرکتی نیمگ ۽ زبان ایت بلئے مروچان ایران ۽ زربار رودراتکی ہند ۽ دمگاں گوشگ بیت۔

ایشی ۽ ابید بلوچی دگہ بازیں مکاں چوشکہ پاکستان، ایران، اوگانستان، ترکمانستان ۽ بازیں عرب مکاں گوشگ بیت۔ رودراتکی افریقہ، ہندوستان، سویڈن، ناروے، برطانیہ ۽ امریکہ ۽ ہم کسانیں کساسے ۽ گوشگ بیت۔ ا

انکس مکانی تها بلوچی زبان ۽ گوشگ ۽ ابید بلوچی ۽ رانچ ڈولیس سرکاری بستارے دیگ نہ بوتگ ۽ نہ بلوچی ۽ وانینگ ۽ بابت ۽ چن ۽ لانچ کنگ بوتگ۔ پاکستان ۱۹۷۳ ۽ آئین ۽ دومی بھر، در، ۱، آر ٹیکل ۲۸ ۽ تها ہر یک زبانے ۽ مردمان ۽ حق دیگ بوتگ کہ وتی زبان ۽ بہ

رکین انت ء آئی ء دیمیری ء حاترا کار بکن انت۔ وتی زبانانی دیمیری ء حاترا ادارہ جوڑ بکن انت۔ ایشی ء چہ پد سرکاراے بابت ء آھانی زبان ء وانینگ ء دز کلمی دنت۔ ۲

ہر ہما مکانی تھا کہ بلوچی گوشتگ بیت اودا بلوچی ء نمبشتہ ء حاصیں وڑ ء ڈولے نیست ء بلوچی ء نمبشتہ رہند ہما ملک ء زور آوریں زبانانی رہند ء نمبشتہ بیت۔ چو کہ اوگانستان ء بلوچی اوگانی رہند ء نمبشتہ بیت۔ ترکمانستان ء ترکمانی ء، ء پاکستان ء اردو ء نمبشتہ رہند ء نمبشتہ بیت ء بلوچ ملک ء بلوچی ء وتی چند ء نمبشتہ رہندے نیست۔ ۳

بلوچی زبان ء باروا گیشتر ڈنی ء ملکی ندکار ء زبانزانتاں وتی نمبشتا نکاں گوں ہے جبر ء کلمینتگ کہ بلوچی ء وتی چند ء نمبشتہ رہندے نیست۔ مردم ایشی ء یک سرجمیں زبانے گوشت نہ کنت۔ چوناہاے جبر ہم ر دنہ انت پرچا کہ مروچیکس سانسسی دنیا ء داں کہ یک زبانے ء نمبشتہ رہندے مہ بیت پرانی دیمارونگ مشکل بیت ء آئی ء زندمان ء روج ہم کم بنت۔ چیا کہ زبان ء دیمیری ء یک پیسے ایش انت کہ آئی ء تھا گیشن ء چہ گیشن کتاب ء تاکبند نمبشتہ بہ بنت۔ بلئے دانکہ نمبشتہ ء من اٹگیں رہندے مہ بیت داں خشکیں کتابانی شگ کنگ بچ کار ء نہ ایت۔ چیا کہ ہے کتاباں وانوک ء سر پد بووک نہ بیت۔ چوناہا یک زبانے ء نمبشتہ رہندے ء شوہاز کنگ یک ٹوہیں چیلنج ایت ء اے چیلنج ء دیمادرا آہگ ء حاترا اوہگ ء زحمت کشی ء ابید زانکاراے ہم الہی انت۔

آزبان ء کہ وتار رہند نیست ء آہانی وانوک ء نیسوک دگہ زبانے ء وانگ ء نیسگا مجبور انت تہ بندات ء آہادومی زبان ء نمبشتہ رہند ء زور انت ء اے پیما کہ ہرچ نزوری یے کہ ہما زبان ء رہند ء تھا بوگت آدومی زبان ء تھا ہم کسیت۔ بلکیں بازو ہداں اے نزوری دومی زبان ء تھا گیشتر بنت۔

اے رداگاں مابلوچی زبان ء راجد پتر (تاریخ) ء بچاریں تہ پد بیت کہ ایشی ء سراپٹ ء لوٹ ء بندات انگریزاں گرت۔ آہاں بلوچی ء کوہن ء کلاسیکل شعران ء جم گرت ء ایشانی سراپٹ ء لوٹ گرت۔ انگریزاں بلوچی ء راوتی رہند بزاں رومن ء نویگ بنا گرت تہ آہاں اے ہند ء کار مرزبووکیں اردو ء فارسی ء نمبشتہ رہند زرت انت۔ پرے حاترا بلوچی زبان ء پشت ء دگہ قوت نیست ات کہ پریشی ء دگہ جتاں نمبشتہ رہندے شوہاز بکنت۔ پمیشکانو لیسوکاں وتی وتی وڑا پریشی ء نویسگا اردو ء فارسی ء استیں رہند کار مرز گرت انت ء یک نیم شلونگ ء غیر سانسسی رہندے دست ء گپت۔ زبانانی رہند ء بابت ء واجہ بلوم فیلڈ گوشت کہ "پہ زبانے ء یک جوانیں ء کار آمدیں رہندے ء شوہاز کنگ انچائیں مردمانی کار نہ انت بلکیں ایشی ء انچیں زانکاراے پکار انت کہ آہ ایوکاز بانزانتی ء علم ء پکا بہ بیت بلکیں ہما زبان ء ہم شری ء سراہز انت۔ ۴

کلاں چہ پیش بلوچی زبان و نمبشتہ رہند و جوڑ کنگ و دیما بلوچی زبانز انتانی اڑ دا نگیں آب (alphabets) انت کہ ہر یک زانکارے ہر جاہ آبان و قتی تب و حساب و نمبشتہ کنت۔ بازیں وے گو شیت کہ آب 25 انت و دگہ گو شنت کہ 35/36 انت۔ سید ہاشمی گوں و قی مریداں بزاں مٹو کاں بلوچی آبان و 25 لیکیت۔ آئی و گو شنگ و رد ابلوچی و آب چو اے پیمانہ۔

"اب پت ٹ ج چ د ڈ ز ژ ش ش ک گ ل م ن و دھ و ی" انت۔ ایٹی چہ ابید "آ ش ح ذ ص ض ط ظ ع ء ق" و پیکیں عربی و آب لیکیت و گو شیت کہ اے آب مس عربی و گالاں کار مرز بنت۔

دی متر اواجہ گو شیت کہ دگہ سہ آب "خ ف و غ" انت کہ ماں ایٹاں عربی و فارسی ہر دو شریدار انت۔ پہ عربی و درور پیش کنگ پکار نہ بیت بلئے پہ فارسی و "خ" خشت، خاک، بخت، خریدن، خواہست "و" ر نگیں گال انت۔ پہ "ف" و مفت، گفتار، رفتن، فردا و فراوان۔ پہ "غ" و ایانغ، کور باغہ، مرغ و مرغ و گال پہ منیگ و بس انت۔

خ، ف، و غ و کار مرز کنگ و بابت و سید گو شیت کہ من چہ اے گپ و نزا انتکار نیاں کہ بلوچستان و بازیں جاگہاں ہے سیں آب بزاں خ، ف، و غ کار مرز کنگ انت بلئے ایش و دگہ ہر آب کہ بلوچی و تہانیت انت اے درست ہما ہما نگیں زبرد ستیں زبانانی سوگات انت کہ مارادیک بوتگ انت۔ ادا اے بون گپ و سراج گپ جنگی نہ انت بلئے من انچک لازم گشاں کہ آجاگہاں کہ اے سیں آب "خ، ف، و غ" کار مرز بوتگ انت ہم زردیں رہند و نمبشتہ بوتگ انت کہ چہ ایٹانی کار مرز و جاور و زانگ بیت کہ پہ زور مئے سر امٹگ بوتگ انت۔

عربی و فارسی و آب چہ بلوچی و کنگ بہ بنت و ہما عربی و فارسی و لبز کہ بلوچی و پترتگ انت آہان و بلوچی و گوناپ دیگ بہ بیت۔ چوشکہ عربی و گال "اقرار، عہد، عشق، عجب، حیران، ثواب، خیال، قاصد، فقیر، و ظاہر و گالاں" اقرار، اهد، اشک، اجب، حیران، سواب، ہیال، کاسد، پیکر و زاہر نمبشتہ کنگ بہ بنت۔

بلئے دی متر اسیدوت و قی رہندانی خلاف و روت و گو شیت کہ البت یک گپے کہ مارا بے وس کنت آمر دمانی عربی نام انت۔ اگاں مئے دست و بوتیں (و دل سک لوٹیت) ما اے نام ہم چو کہ آدگہ گالاں بلوچی گالوار و رہنداں نمبشتگ انت۔ ہمانام کہ فارسی رنگ و انت انگت بلوچی کنگ بنت چوشکہ "هدا بکش، ہدا داد و پیکر داد" بلئے اگاں محمد، محمود، حسن، احمد، جعفر، عبدالعزیز، عبدالرحمان، علی محمد و محمد سعید و ر نگیں ناماں بلوچی گالوار و محمد، محمود، حسن احمد چا پر، ابدرہمان، ابدا لاریز، الی محمد، و محمد سنیٹ بہ نبیس این کمیں بے تام و بے براہ بنت۔ ہے حاترا اے و قی اصلیں رنگ و نمبشتہ بہ بنت۔ ۵

بلئے واجہ عبدالقیوم سید و رد بند دا تگلیں آب و حرفانی سراتپاک نہ کنت آئی و گوئشگ ایش انت رواج کپنگلیں آب چو اے ڈول و انت باندا انت کہ ہے ڈول و نمبشتہ کنگ بہ بنت۔ حاجی عبدالقیوم آباں چوش گیشینیت "اب پ ت ٹ ش ج چ ح خ د ڈ ذ ر ژ ز ژس ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک گ ل م ن و ہ ی ے"۔

اے آبانی تہا ح ص ض ط ظ ع غ و ق پھکیں عربی آب انت و بلوچانی دپ و گر ان گران انت۔ جاگہ زورگ بنت و جاگہ دور دیگ بنت۔ "ث" و "س" ہمدپ و ہمتواریں لبز انت۔ گیشتر "س" دپ و کنیت پمیشکا اگاں "ث" یلہ دیگ بہ بیت باکے نیست بلکیں شرتز انت۔

دیتر او اجہ درائینیت کہ "ڈ و ڈ" و "ذ و ز" ہمتواریں۔ بلئے ڈ و ڈ ہر یکے پہ و تاجتا کارے داریت۔ چوشکہ لڈ، لڈ و لڈ ہر سیں جاہاں "ڈ" کنیت۔ بلئے "ذ و ز" باز تفاوت نہ دار انت۔ ۶

اے گپ و سرا آغا نصیر خان احمد زئی، سید ہاشمی، خیر محمد ندوی، محمد زریں نگر، عبدالرحمان پھوال و غلام فاروق مہر زاد تپاک کن انت کہ "ڈ و ڈ" جتا کنیں آب انت باندا انت کہ ایشاں و جتا کنیں رنگ و نمبشتہ کنگ بہ بیت۔ ے

نوں گپ ایش انت کہ بلوچی و آب چنکس انت و کجام زورنگ بہ بنت و کجام مہ بنت؟ اے بابت و سید ہاشمی ریفرنس لاسیریری و بلوچی اکیڈمی کوئٹہ اے گپ و سراتپاک کن انت کہ آبانی ہما توار کہ کلیں گالواراں است انت ہے توارانی ردا آب زورنگ بہ بنت۔ سید ہاشمی ریفرنس لاسیریری و تاتی بنداتی وانگی و تہا جتا کنیں رہندے اڈ دا تگ و عربی و فارسی و تیوگیں آباں و بلوچی و تہا ہور گرتگ۔ ریفرنس لاسیریری آئی و سبب و چوش پیش کنت کہ بلوچی و تہا بازیں درمی بزاں ڈٹی لبز و گال اتنگ انت۔ اگاں ایشاں و ایشانی اصلیں دروشم و نمبشتہ مہ کن وے گڑا نمبشتہ رہند سرجم نہ بیت۔ ریفرنس لاسیریری و ردا بلوچی و آب 36 انت و مروچی باندا گیشتر ہے نمبشتہ بو رگا انت۔ (*۱)

بلوچی نمبشتہ رہند و تہا "و و و" و "و و و" ہم بستار کرزیت۔ تیننگا نمبشتہ کنوکانی مز نہیں کسا سے سرپد نہ انت کہ "و و و" کجام جاہ و، و چون کارمرز بیت۔ "و و و" و باروا 1953 و بلوچی زبان و سرچنگ کرچی و بلد کارانی دیوانے بوت و پدا 1955 و مگسی ہاوس و دگہ دیوانے ہم بر جاہ دارگ بوت و ایشی و تہا اے سیں گال منگ بوت انت۔

اے دیوان ۽ تہا سید ۽ "۽" ۽ درور پیش گرت انت۔ چوشمہ "کتاب بیار۔ کتابا بیار، ۽ کتاب بیار"۔ واجہ دیتر نبشته کنت کہ ہتہیں مردم اے گالاں پہ زانت رد نبیس انت۔ پہ درور: دیم ۽ برو" اے گال ۽ باز مردم پہ زانتکاری "دیما برو" نبیس ایت۔ "دیما ۽" گال رد انت۔ اے گال ۽ تہا "دیم ۽" دو گال انت۔ باند انت اے چوش نبشته کنگ بہ بنت "دیم ۽ برو"۔ ۸

یلے سید گول دلجمی ۽ نبشته نہ کنت ۽ ثبوت نہ دنت کہ وانوک دلجم بہ بنت۔ باند و ہمیش ات کہ سید ہاشمی سانسنی ر ہندی ردادور ۽ مثال پیش بد اشتیں یلے سید ہاشمی ۽ گپ کپی چندی ۽ ناسر جم انت۔ اے بابت حاجی عبدالقیوم ۽ باز جوانیں مثال ۽ درور پیش گرتگ انت کہ ستا ۽ بستار کرز انت۔ حاجی عبدالقیوم گوشت کہ "۽" جنگا پیسر مارا چارگی انت کہ لبز نامگال (noun)، کار گال (verb)، یا کار گونگ (infinitive)، اگاں نامگالے گڑا آئی ۽ دیما "۽" بہ بیت ۽ اگاں کار گالے گڑا باند انت کہ آئی ۽ دیما "الف" جنگ بہ بیت۔ آاے بابت ۽ ہتہیں درور چوش پیش کنت۔

۱۔ دیما برو ۲۔ دیم ۽ بشود

ادا "دیم" یک جاہے نامگال انت ۽ دومی جاہ ۽ کار گال انت۔ "دیما برو" ۽ "دیم" نامگال نہ انت ہے حاترا ادا "الف" جنگی انت۔ ۽ دیم ۽ بشود ۽ "دیم" نامگال انت ہمیشکا "دیم ۽" نبشته بہ بیت گہتر انت۔ ۹

من واجہ عبدالقیوم ۽ گپانی سراتپاک کناں کہ نامگال ۽ چہ پد "۽" جنگ بہ بیت ۽ نامگال گونگ ۽ دیما ہم "۽" جنگ بہ بیت بزاں دیما برو، ۽ دیم ۽ بشود جتا جتا نبشته کنگ بہ بنت۔ "۽" گال ہم چو "۽" ۽ نوک آور تگیں گالے ۽ ایشی ۽ آرگ ۽ سکین ہمانت کہ "۽" ۽ بوتگ۔

سید ہاشمی اے گال ۽ سرائکلیں زانتکار تپاک کن انت ۽ کس ۽ انکارے نیست پرچاکہ "۽" ۽ گال پہ بلوچی زبان ۽ نبشته ر ہندی ہج وڑیں جنجال ۽ مشکلے پیدا کہ نہ کنت ۽ استیں دور ۽ ہر یک نبشته کنو کے اے گال ۽ مید ۽ عذرے ۽ نبشته کنت۔

"۽" گونگیں دگہ گالے کہ "۽" انت۔ اے گال تاں روچ ۽ مروچی پہ نبشته کنو کاں بازیں جنجال پیدا کہ کنگا انت۔ "۽" ۽ بابت ۽ بلوچ کو اس ۽ زبانت جتا جتاں ر ہندی پیش کن انت۔ سید ہاشمی گوشت کہ اے گال بلوچی زبان ۽ "و" یا "واو" ۽ توار نہ دنت۔ مس بلوچی ۽ ما اے گال ۽ ہر وہد "۽" گوشتیں۔ ابید چہ ایشی کہ اے گال گپانی تہا دودگہ گالاں وت ماں وت، ہمگر نچ کنت۔ اے گپانی بنگیجاں

ادا اگاں ما بچاریں داں اے گپ پدڑ بیت کہ "کنگ" سہ جاہء کار مرز بو کگا انت ء ہر سئیں جاہاں جتا جتا معناء بزانت دیگا انت۔ چوشکہ اولی ردء تھا "کنگ" یک نامگالے (یک مرگے ء نام انت)۔ دومی ردء تھا کار گونگ ء معناء بزانت ء دیگا انت ء سببی رد تھا س "کنگ" دگہ معنایے دیگا انت۔ ادا "کنگ" ء بزانت ء معناء (برنج ء کنگ) انت۔ بلئے اپسوزء گپ ایش انت کہ اے لبز ہر سئیں جاہاں یڈول نمبشتہ کنگ بو کگا انت۔

منی خیال ء ادا اولی ردء تھا "کنگ" نمبشتہ انت کہ وتی جاہء برور انت۔ پرچا کہ اے یک نامگالے ء حساب ء نمبشتہ بو کگا انت۔ ادا کنگ مرگے ء نام انت ء اصل لبز کنگ (kang) انت۔ دومی ردء تھا "کنگ" نمبشتہ کنگ رذانت پرچا کہ ادا اے پہ کار گونگ ء کار مرز بو کگا انت باند انت کہ "کنگ" نمبشتہ بہ بیت کہ گسٹوڑ (pronunciation) ء ردا گہتر انت ء توار زانتی رہندانی (phonological methods) ردا ہم گہتر انت۔ دگہ جوان تریں گپے ایش انت کہ "کنگ" ء "ء" نامگال ء کار گونگ ء دو جتائیں گال پیش داریت ء آیانی فرق ء پدڑ کنت۔ سببی ردء تھا ہم "کنگ" نمبشتہ انت کہ اے ہم یک نامگالے، بلئے توار ءے چو کار گونگ ء توار ء ڈول ء انت۔ ہمے حاترا چو کار گونگ ء توار رہند ء وڑا نمبشتہ بہ بیت۔ بزاں ایشی ء "کنگ" نمبشتہ کنگ گہتر انت۔

ہمے حساب ء "جنگ ء جنگ، آرگ ء آرنگ، جتا جتائیں رنگ ء نمبشتہ بہ بنت۔ نامگال، کار گال، ء کار گونگان ء گیشینگ بہ بیت۔

حاجی عبدالقیوم ء گل خان نصیر ہم ہمے گپ ء گوش انت۔ کہ کار گال، نامگال ء کار گونگ گیشینگ بہ بنت۔ ۱۲

دگہ انجیں لبز ء گال است انت کہ توار رہند (phoneme) ء ردا رذ نمبشتہ کنگ بو کگا انت۔ چوشکہ "بلے، شمے، کنے، ورے ء جنے" اے گال باند انت کہ توار رہندانی ردا نمبشتہ بہ بنت۔ بلکیں اے ڈول نمبشتہ بہ بنت۔ "بلئے، شمسے، کنئے، ورے ء جنے" اگاں اے ڈول نمبشتہ مہ بنت گڑار ہند ء حساب ء رذ بنت۔ دومی گپ ایش انت کہ "ے" دگہ باز جاہاں نمبشتہ بیت کہ دگہ معنایے دنت۔

پہ درور بچاریں۔

۱۔ ایک اشرے، ۲۔ پسے پیدا ک انت۔ ۳۔ تحت ء سرا کتا بے ایر انت ء دگہ۔۔۔۔

اداما بچاریں کہ "ے" توار جتائیں توارے دیگا انت۔ بلے، کنے، جنے ورے ء تھا"ے" (ey ء جتائیں توارے دیگا انت۔ بلئے اے گالانی تھا توار "ے" ء نہ انت بلکیں "ے" نیگ انت۔ کہ اے گالانی گڑ سراں "ے" نمبشتہ بہ بیت۔ چوشکہ "بلئے، کنئے،

ورے و جنے"۔ منی خیال و گہتر بیت و پھ وانوکاں مسئلے نہ بیت۔ توار رہند ہم راست بیت و پھ ہمار دماں ہم جوان بیت کہ بلوچی ہیل کنگ لوٹ انت۔

سید ہاشمی و ہم خیال ہمیش انت۔ ۱۳ لئے آگو شیت کہ "بلے" رواج کپنگ باند انت "بلے" نمبشتہ بہ بیت۔ بلئے من اے گپ و تپاک نہ کناں پرچا کہ اے پہ لبزانی توار و دگہ جنجالے پیدا اک کنت و نمبشتہ رہند و گیشتر تاوان دنت۔ باند انت کہ اے گال "بلئے" نمبشتہ بہ بیت۔ دگہ یک چیزے کہ آبلوچی و نمبشتہ کاران و مان گیشینیت آبلوچی و لبزانی رد نیسگ انت۔ بلوچی لبزانی ساچشت و دروشم و جیرہ مزین جیرھے۔ اصل و بندری لبزان و آہانی بندری دروشم و نمبشتہ کنگ بہ بیت و پھ لبزان و لبزانتی رہندانی (Linguistic rules) رد اگیشینگ بہ بیت۔ چوشنگہ بلوچی ماہتا کہ و حالتا کانی تھا "خیال، خیال و خیال" نمبشتہ کنگ بو نگا انت۔ چوناہا اے سین لبزانی بندر و بنیادیک انت بلئے دگہتہر اں نمبشتہ کنگ بو نگا انت۔ اصل لبز "خیال" انت کہ چہ عربی زبان و بلوچی و پترتگ، باند انت کہ "خیال" نمبشتہ کنگ بہ بیت۔ ہمے پھا "پگر، زورت، و دگہ اے ڈولیں سداں لبز است انت کہ آبلوچی و نہ انت بلئے بلوچی و گوناپ دیگ بو تگ انت، گوناپ دیگ و اے لبزانی معن و بزانت ہما انت و بدل نہ بو تگ انت۔ گڑا گہتر ہمیش انت کہ اے لبزانی اصل دروشم زورگ بہ بیت۔ یا لبزانی (Re-structurization) کنگ بہ بیت۔ بلوچی و چند لبز، عربی و لبز، فارسی و لبز و ہما لبز کہ ہندوستانی و انگریزی نیگ انت و مس بلوچی اتلگ انت گیشینگ بہ بنت و ایشانی رہند راست کنگ بہ بیت۔ و ہدے کہ لوز بلد ٹھینگ بیت، ہر یک لبزے و دیما پد کنگ بہ بیت کہ اے لبز فلاں زبان نیگ انت و تی اصل دروشم و نمبشتہ کنگ بہ بنت گڑا بلوچی و نمبشتہ رہند و لوز رہند راست بیت۔ پرچا کہ مئے نمبشتہ رہند و آب، اردو، عربی و فارسی نیگ انت ہمے حساب و اگاں ما عربی و لبزان و بدل بہ کنیں گڑا لبزانی دروشم و جون بدل بیت کہ اے ڈول جوان نہ انت و اے وڑیں چیز زبان و نزور کنت۔

من پیسرا عرض کرتگ ات کہ بلوچی یک مزن و شاہگانیں زبانے و بازیں لہجگ و گالوارے داریت، ہمے حاترا ہما توار کہ کلیں گالواراں مان انت باند انت کہ زورگ بہ بنت۔ بلئے اے درگت و لبزانی پشدر ((background و لبز انتی (etymology) چارگ بہ بیت، چوش مہ بیت کہ لبز یکمین انت و جتا جتا میں تواراں نمبشتہ بہ بیت۔ پہ درور "ورغ، کنغ، جنغ" لبز انت کہ بندرا اے لبز "ورگ، کنگ، و جنگ" انت و بید و رودرا تکی لہتیں ہنداں سر جمیں پاکستانی، ایرانی، او گانی و

ترکمانی بلوچانی نیام و گوئیگ بنت گڑا باند انت کہ ہمے ڈول و نمبشتہ بہ بنت۔ منی خیال و ایو کا ڈٹی لبزوتی دروشم و نمبشتہ بہ بنت۔ آ لبز کہ بلوچی و چند نیگ انت بلوچی تو ار رھند و نمبشتہ کنگ بہ بنت۔

آسر (Conclusion):

بلوچی زبان و نمبشتہ رہند و دگہ بازیں مسئلہ و جیڑہ است انت کہ آستینگا گیسن و گیوار نہ بوتگ انت و اے جیڑہانی گیسن و گیوار کنگ الم انت۔ ادا مسر جمیں جیڑہانی بابت و گپ گرت نہ کنیں پرچا کہ ایٹی و حاتر ابازیں تاک پکار بنت و ادا ممکن نہ انت۔

بلوچی زبان و نمبشتہ رہند و جیڑہانی گیسن و گیوار کنگ و حاتر اہتیں سر و سوج چو اے ڈول و انت۔

۱۔ بلوچی زبان و نمبشتہ رہند و ٹاپینگ و حاتر الم کہ انت زبانز انت و کو اسانی یک استمانی و میان استمانی کانفرنس یے لوٹاپینگ بہ بیت۔ و آئی و تہا نمبشتہ رہند و باروا گپ و رپ کنگ بہ بیت۔

۲۔ بچ زبان چہ بندت و سرجم نہ انت و نہ آئیاریک سرجمیں نمبشتہ رہند و بیت زبان مدان مدان و دیمیری کتاں کنت و ردوم زوران بیت۔ ایٹی و مثال عربی، انگریزی، چینی و دگہ یورپی زبانانی انت کہ آستینگا و تی زبانانی نمبشتہ رہند و تہا بدلی آرنگا انت۔ باند ہمیش انت کہ ماہم چو ہمایانی ڈول و بہ نندیں و اے جیڑہاں گیسن و گیوار بہ کنیں۔

۳۔ اے بابت و بلوچی اکیڈمی و لبز انکی گل شریں کردے پیش داشت کن انت۔

۴۔ یہ جوانیں نمبشتہ رہند و و ٹاپینگ و حاتر الم انت کہ بلوچ زانتکار، لبز انت و کو اس اے بابت و سرکار و ہم سرپد بکن انت۔ پرچا کہ بید و سرکار و اے ڈولیں مزنیں کار و سرجم کنگ بازگران بیت۔

۵۔ بلوچی و نمبشتہ رہند و کیوئی و حاتر ادگہ ہند و دمگانی بلوچاں گوں رابطہ بہ بیت و آیانی گالوار و ہم سرپدی بہ بیت داں کہ اے جیڑہ و گیشینگ و مسئلہ بہ بیت۔

۶۔ ہر وہد و کہ بلوچی زبان و نمبشتہ رہند گیشینگ بیت۔ باند ہمیش انت کہ آزابانز انتی رہندانی (Linguistic Rules) ودا گیشینگ بہ بیت دانکہ ہر گالوار و گپ کنوکیں مردمان و تاوان مہ رسیت۔

منی خیال و بلوچی زبان و نمبشتہ رہند و اینکس جیڑہ نہ انت بلے یک مردمے زبان و رہند و گیشینگ نہ کنت و نہ اے یک مردمے و کار انت۔ تناوہدے کہ سرکار و نیمگاپہ بلوچی زبان و دیمیری و نمبشتہ رہند و حاتر اگا گیکج زورگ مہ بیت داں ایو کا گوں بلوچ لبز انت و کو اسان بچ بوت نہ کنت۔ چوش و نہ انت کہ بلوچی زبان و رانچ ڈولیں رہند و نیست و بلوچی و زبانے شمار کنگ مہ

بیت۔ بلوچی ۽ ڈولیس ہزاراں دگہ زبان بوتگ انت کہ آہان ۽ جوانیں نمبشتہ رہندے نہ بوتگ ملنے سرکاراں آہانی سراد لگوشی
 داتگ ۽ امر وچی ملکانی سرکاری زبان زانگ بنت۔ باند انت کہ مئے زبانزانت سرکار ۽ اے بابت ۽ مجبور بکن انت کہ سرکاراے
 باروا گلیج (steps) بزور ایت ۽ بلوچی زبان ۽ دیمری بدنہ۔ زبانزانتان ۽ آسرائی بہ پُچارینیت داں زبانزانت زبان ۽ اے
 کسانیں جیڑہاں زوت ۽ چہ زوت گیسن ۽ گیوار بکن انت۔

(References) سرشون

1. Jahani, carina: Language in Society ...Eight sociolinguistic Essays on Baloch, Introduction P.1 Uppsala 2000.
2. Jahani, carina, Standardization and Orthography in the Baloch Language ,p.88 Uppsala ,1989.
3. Korn Agnes: Towards a Historical Grammar Of Balochi studies in Balochi Historical Phonology and vocabulary, p 18, ph. .D thesis manuscript Frankfurt a.m 2003
- ۴- صباد شتتاری، بلوچی زبان ۽ آگبت ” بدل خان بلوچ، ماں بلوچی زبان ۽ نمبشتہ رہند ۽ گشتن ۽ جیڑہ “ تاکدیم 129-130، 1998 سید ہاشمی ریفرنس لائبریری، کراچی
- ۵- ہاشمی، ظہور شاہ سید، سید گنج (پیش گال) 2000 سید ہاشمی اکیڈمی، کراچی تاکدیم 2-6
- ۶- شاہوانی عبدالقادر، اشیر، ” بلوچی زبان و ادب “ حاجی عبدالقیوم ” بلوچی ہجی “ 1998 تاکدیم 104
7. Jahani,carina , Standardization and Orthography in the Baloch Language ,p.80 Uppsala ,1989.
- ۸- سید ہاشمی ” بلوچی سیاہگ ۽ راست نمبیسگ “ سید ہاشمی اکیڈمی کراچی، 1964 تاکدیم 50-52
- ۹- اختر ندیم، نمبشتہ راہبند، حاجی عبدالقیول، ” سید ۽ بلوچی نمبشتہ ۽ راہبند “ بلوچی اکیڈمی، کونہ، 1997 تاکدیم 34-35
- ۱۰- سید ہاشمی، بلوچی سیاہگ ۽ راست نمبیسگ، تاکدیم، 54-58
- ۱۱- صباد شتتاری، بلوچی زبان ۽ آگبت (دومی بھر) ناگمان ہمد ” ۽ ” یا ” و “ تاکدیم، 379-396
12. Jahani,carina , Standardization and Orthography in the Baloch Language ,p. 139-138.
- ۱۳- سید ہاشمی، بلوچی سیاہگ ۽ راست نمبیسگ، تاکدیم 108